

Műhely

Folyóiratunk jelen számának tematikus blokkját a *távoli olvasás* (*distant reading*) szervezi egységbe. A digitális szövegfeldolgozásokkal foglalkozó tanulmányok egyik leggyakoribb terminusa, mondhatni emblematikus kifejezése mára kétarcú jelleget öltött. Egyfelől a digitális bölcsészeti elemzések gyűjtő- vagy ernyőfogalma, másfelől nézve egy speciális szövegfeldolgozó, -elemző, -értelmező eljárás megnevezése, amelyben egyáltalán nem a számítógéphez való kötődése a főszerep. A fogalom identitásturbulenciája jelenkori fejlemény, amelyhez folyóiratunk aktuális száma a szakterület elismert külföldi képviselőinek tanulmányaival nyújt eligazodást. Olyan írásokat választottunk, amelyek szakmai megalapozottságuk mellett a *távoli olvasást* mindennapi gyakorlatként nem művelő, de annak aktuális kérdéseit, korszerű eredményeit megismerni kívánó olvasóközönséghez szólnak.

Tudnak a gépek (irodalmat) olvasni? teszi fel a kérdést Mike Kestemont és Luc Herman, akik az irodalomolvasás komplex fogalomrendszerében – az olvasás jellege szerint egymással összefüggő viszonyaikban és elkülönüléseikben – helyezik el a *távoli olvasást*. A különböző olvasói attitűdök mentén tárgyalják a *szoros olvasást*, a *felszíni olvasást*, a *távoli olvasást* és a *mesterséges olvasást*. Elméleti, fogalmi kérdéseket vet fel Ted Underwood *A távoli olvasás (egyik) genealógiája* című írásában: többek között azt taglalja, hogy a *távoli olvasás*nak létezik egy jól körülírható fejlődésiránya, melynek kezdete még az internet megjelenése előtti évtizedekre nyúlik vissza. Szerinte úgy kellene e területre tekintenünk, mint az irodalomtudomány és a társadalomtudomány párbeszédére, melynek során az idő előrehaladtával explicit módon a kísérleti módszerek felé történő elmozdulás figyelhető meg. A *távoli olvasás* módszusaiban ma már bevett gyakorlat a digitális eszközök széles körű használata, s ebből adódóan e szakterület újrapozicionálására, egyben a digitális bölcsészettől való különválasztására volna szükség. Az esztétikai, értelmezői tapasztalat számszerűsíthető alapokra helyezése válik revelatív megfigyeléssé a konkrét irodalmi írásműveket elemző esettanulmányokban, melyekben a *távoli olvasás* eszközkészletét alkalmazva a meghatározott formai jegyek detektálásával olyan összefüggések feltárására nyílik lehetőség, melyekhez gépi (számítási) segédlet nélkül aligha juthatnánk közel. James O’Sullivan és társai a Flan O’Brien és James Joyce művei közti stiláris rokonságokat kvantitatív módszerrel azonosítják: elemzésük nívuma, hogy statisztikai pontossággal határozzák meg, hol érvényesülnek a leghangúlyosabbak ezek a jegyek. A legtöbb kritika éppen e gép által kinyerhető adatok számszerűsített elemzésein alapuló módszert éri, mely valójában teljesen más fundamentumra helyezi a művek feldolgozását. Hogy a *távoli olvasás* hogyan mozdítja elő a megértést és miként egészíti ki a hagyományos modelleket, arra Jessie Labov tanulmánya ad példát, amely a *közeli és a távoli olvasás* kettős perspektívájából elemzi a lengyel *Kultura* című lap anyagát mint szövegekörpuszt, valamint a folyóirat köré szerveződő irodalmi élet sajátosságait, amellyel az adott időszakra jellemző komplex irodalomtörténeti folyamatokat tár fel.

Kiss Margit